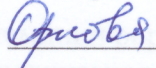

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования Республики Тыва
Администрация муниципального района "Кызылский кожуун"
МБОУ Сукпакская СОШ

РАССМОТРЕНО Руководитель МО _____/Таржаа Ч.О./ Протокол №1 от 28.08.2023г.	СОГЛАСОВАНО Зам.директора по УВР /Орлова К.О./ Протокол №1 от 30.08.2023г.	УТВЕРЖДЕНО Директор муниципального бюджетного общеобразовательного учреждения Сукпакская средняя общеобразовательная школа /Монгуш Ш.К./ Приказ №215/д от 30.08.2023г.
---	---	---

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Литературное чтение на родном языке»

для обучающихся 2 классов

Сукпак 2023

«Литературлуг номчулга» деп эртемниң ажылчын программазы Тайылбыр бижик

Тыва уругларны шын, кижизиг, эртем-билиглиг кижилер кылдыр ооредири – амгы уенин школаларыны эн-не кол сорулгаларынын бирээзи. Ужук-бижик номчуп билип эгелээринин эн-не кол дозу- эге класстар. 7-10 харлыынга чедир уругнун чугаа-домаанын ангы-ангы хевирлеринин (бижимел чугаа, номчулга, дыннап билири) сайзыраарынга таарымчалыг уези. Ынчангаш тыва литературлуг номчулга эге школага чугула эртемнернин бирээзи.

УМК: Россиянын школазы

Литература номчулга эртемнин ооредилге планында туружу

Федералдыг базистиг планнаашкында «Литературлуг номчулгага» албан ооредиринге будун чылда 34 шак кордунген болгаш неделяда 1 шак бердинген.

«Литературлуг номчулга» деп эртемниң ниити характеристиказы

Эге школага «Литературлуг номчулга» деп эртем өөреникчини чогаалга чаңгыс аай болгаш үзүктелиишкин чок өөредириниң бир кезээ болур.

Эге класс өөреникчилериниң ук эртемни өөренип тура, амыдыралчы дуржулгазы байлак эвес болганындан чечен чогаалды сөстүң уран чүүлү деп шингээдип алыры онзагай.

Баштайгы үе-чадада уругларның чедиишкинниг өөренир болгаш сайзыраарының кол байдалын чедип алыры-биле номчуттунар чаңчылын хевирлээри чугула. Ооң ужун номчулгага сундулуг уругну белеткээриниң элээн каш угланыышкыннары бар: тыва чечен чогаалдың сөзүглелдерин номчуур чаңчылдарын хевирлээр болгаш сайзырадыры; чогаалдың утказын шингээдип алыры-биле практиктиг билиин сайзырадыры; чечен чогаалдың эң бөдүүн билиглери-биле уругларны чепсеглээри; долгандырыр турар хүрээлел, мөзү-шынар база эстетигтиг үнелелдер дугайында билиин хевирлээри.

«Литературлуг номчулга» кичээлдериниң, өске эртемнерге бодаарга, бир тускай чүүлү – кичээл бүрүзүнге чогаалдың жанр болгаш утказындан хамаарылга чок өөреникчилерниң дыл-домаа база ниити кижизидилгезинче кичээнгейни угландылары: сөзүглел бүрүзүн уругнун аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадырындан аңгыда, мөзү-бүдүш талазы-биле шынарларын хевирлээр сорулгалыг ажыглаар.

Ук эртемни өөредип тура, эртемнер болгаш культуралар аразында харылзааны тургузар, ынчангаш орус база өске чоннарның аас чогаалы база чечен чогаалы, хүрээлел, уран чурулга база күш-ажыл кичээлдери-биле холбаары көрдүнүп турар.

Эге школага «Литературлуг номчулга» деп эртемни өөредириниң кол сорулгалы – төрөөн дылынга меделдиг, шын база аянныг номчуп билир кылдыр чаңчыктырарда, тыва дылында бижиттинген өөредилге, эртем-популярляг база чечен чогаал сөзүглелдериниң утказын шингээдип, угаап бодаар чаңчылдарын оттуруп сайзыратпышаан, бот номчулга дуржулгасынга даянып, номчукчу бүрүн эргезин хевирлээр.

Ук сорулганы боттандылары-биле дараазында айтырыгларны шиитпирлээр:

- төрөөн дылынга чугаа ажыл-чорудулгалының бүгү хевирлерин (дыңнаары, номчууру, чугаалаары, бижиири) сайзыратпышаан, өске кижилер-биле харылзаа тудуп билир кылдыр чаңчыктырар;
- тыва чечен сөстү эстетиктиг шингээдип алырынга белеткеп, төрөөн дылынга номчуттунар сонургалын оттуруп сайзырадыр;

- тыва чечен чогаалдың сөзүглелдери-биле ажилдап билир кылдыр чепсеглээр сорулгалыг эге практиктиг билиглерни бээр;
 - чаңгыс ол-ла темага бижиттинген тыва болгаш өске чоннарның чогаалдарын деңнеп, дөмей болгаш ылгалдыг чүүлдерин тодарадып билир кылдыр чаңчыктырар;
 - уругларның номчаан чогаалдарына даянып, оларның мөзү- бүдүжүн хевирлеп тура, эки – багай, буянын – бак деп чүүлдер дугайында билиглерин сайзырадыр, төрөөн чону база өске аймак кижилер чурттап турар чурту дээш чоргааралын оттуруп, тыва болгаш Россияның чоннарының культура база чечен чогаалын хүндүлөп билир кылдыр кижизитпишаан, өөреникчинин мөзү-эстетиктиг дуржулгазын байыдар.
- «Литературлуг номчулга» деп эртемни өөредиринин кол угланыышкыннары

Литературлуг номчулга деп эртемни эге школаның 2 класстарына өөредирин барымдаалаан ийи кол угланыышкын бар: 1) чугаа болгаш номчулга ажил-чорудулгазының хевирлери; 2) уругларның номчукчу ажил-чорудулгазы.

1. Чугаа болгаш номчулга ажил-чорудулгазының хевирлери

Чугаа болгаш номчулга ажил-чорудулгазының хевирлери деп кезээнде тыва дыл болгаш төрөөн чогаал кичээлдеринге ажыглаттынып турар хевирлернин өөредилгеге кол уjur-утказын илереткен:

Дыңнаары (аудирование). Чечен чогаалдың янзы-бүрү жанрларын дыңнап тургаш, шиңгээдири. Дыңнаан чогаалының кол утказын билири, кол болуушкуннарны айтып билири, болуушкуннун сайзырап келгенин дес-дараалаштырары; чогаалдың кол утказы; дыңнаан чогаалында логиктиг харылзааларны тургузары. Дыңнаан чогаалына хамаарыштыр сеткил-сагыш хайныышкынныг бодалды илередири.

Номчууру. Хемчээли болгаш жанрының аайы-биле таарымчалыг чогаалдарны медреселдиг номчууру. Номчулганың сорулгазын угаап билири. Номчуурунун аргазы: бүдүн сөстөп номчуур. Шын номчууру: чогаал номчулгазының негелделерин сагывышаан, танывазы сөзүглелди чазыг чок номчууру. Номчуурунун дүргени: сөзүглелдин утказын медреселдиг, илдик чок номчуур темпини уругга тургузары. Номчуурунун дүргенин чоорту улгаттырары. Сорулгазын барымдаалап, номчуурунун хевирин шилири: ыткыр азы иштинде номчууру. Аянын номчулга: сөзүглелдин утказына дүүштүр орфоэпияның база интонацияның негелделерин сагып, аянын номчууру. Эге школага аянын номчулгага алган билиглери кол ниити болгаш ортумак долу школаларга чечен чогаалды чедишкынниг шиңгээдип алырына улуг уjur-дузалыг.

«Чугаалаары» болгаш «Бижири» деп кезектер аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадырына дузалаар.

Чугаалаары (аас чугааның культуразы). Монолог – аас-биле чугаа илередиринин хевирини. Чугааның хевирлери: тоожуушкун, тодарадып чугаалаары, угаап бодаары. Монологка чугааның уран чечен аргаларын ажыглаары (синоним, антонимнер, деңнелге, эпитет). Улуг эвес монолог чугааны тургузары: чогаал дугайында бодунун бодалы (маадырлары, болуушкуннар); план аайы-биле сөзүглелди аас-биле чугаалаары; угаап бодаан болгаш тодараткан элементилерни ажыглап, тоожаан аянын аас-биле чогаалды тургузары. Орус болгаш төрөөн чогаалында маадырларны деңнээри (портрети, ажил-херектери).

Шүлүк чогаалының уран номчулгазы (шээжи-биле номчулга).

Диалог чугаа, ооң онзагайлары. Чугаалажып турар кижинин чугаазын дыңнап база үнелеп билири. Өске бодалды үзе кирбейн дыңнааш, бүзүренич болгаш барымдаалыг харыыны бээри. Өске культураның төлээлекчизи-биле чугаалажып тургаш, чугаа этикединин дөмей болгаш ылгалдыг чүүлдерин сагып, чугаалажып билири. Чогаалды

сайгарып турда, диалогка киржири. Дыңнаан (номчаан) чүүлүнгө бодунуң хамаарылгазын илередири: бодалын сөзүглелди ажыглап тургаш, бадыткаары. Айтырыг салып билири, номчаан чүүлүнүң утказынга хамаарыштыр айтырыгларга харыылап билири. Сөзүглелди кезектерге чарып, план тургузары. Сөзүглелди эдерти чугаалаары: кыска, долу, шилилгелиг.

Бижири (бжимел чугааның культуразы). Бжимел чугааның негелделери. Бжимел чугааның утказының айыткан темага дүүшкээ. Чогаалга хамаарыштыр берген айтырыглар аайы-биле кыска бжимел чугаа тургузары. Чоорту эдертиглер, кыска чогаадыглар (хостуг, тема аайы-биле, чурук-биле; тоожушкун, тодарадып бижиир, угаап бодаар) бижири.

Өөредилге болгаш эртем-популярлыг сөзүглелдер-биле ажыл. Өөредилге болгаш эртем-популярлыг сөзүглелдер дугайында ниити билиг. Төрээн дылынга өөредилге болгаш эртем-популярлыг сөзүглелдерни шингээдип алыры. Өөредилге болгаш эртем-популярлыг сөзүглелдерни медээ (информация) алырының үндезини деп билип алыры. Өөредилге болгаш эртем-популярлыг сөзүглелдерниң кол утказын, дылының уран чечен аргаларын илередири. Сөзүглелди уткалыг кезектерге чарып, кезек бүрүзүнүң темазын тодараткаш, ат бээри. Сөзүглелде кол сөстөрни аңгылаары, сөзүглелди катап тургузар ажылдың планын тургузары. Тыва дылдың сөстери, сөс каттыжыышкыннары болгаш домактарын орус дылче очулдуруп билири.

Чечен чогаалдың сөзүглелдери-биле ажыл. Чечен чогаалдың сөзүглелин өске хевирлеринден ылгап билири. Сөзүглелдин адының утказы-биле дүгжүп турарын тодарадып билири. Аянынг номчуурунуң бүгү аргаларын ажыглап, чечен чогаалдың сөзүглелиниң утказын эдерти чугаалаары (допчу, кыска, шилилгелиг). Чечен чогаалдың сөзүглелиниң жанрын, кол утказын, сюжедин, композициязының элементилерин тодарадыры. Сөзүглелди уткалыг кезектерге чарып, темазын тодараткаш, кол сөстери болгаш уран омур-хевирлерин тодарадыры. Сөзүглелдин планын ат домактары, айтырыг домактары азы тодаргай бодал хевирлиг тургускаш, кезек бүрүзүнгө ат берип билири. Маадырларның характеристиказын кылган ажыл-херектеринге, өске маадырларның чугаазы азы авторнуң характеристиказынга даянып, тургузуп билири, оларның мөзү-бүдүш талазы-биле шынарларын тодарадып билири. Маадырларның кылган херектериниң чылдагааннарын үнелеп билири болгаш бодунуң хамаарылгазын илередири. Персонажтың характеристиказын тургузарда, портрет, интерьерниң ужур-утказы. Маадырларның херектерин чугаалап турар чүүлдери-биле деңнээри. Персонажтың чугаазы база авторнуң сөзү. Сөзүглелде уран-чечен аргаларны тодарадып билири (уран омур-хевир, эпитет, деңнелге, метафора, гипербола), оларның кандыг сорулгалыг ажыглаттынганын тодарадыры. Бойдус чурумалы, ооң чечен чугааның сөзүглелинге ужур-утказы. Дөмей темалыг төрээн чогаалының сөзүглелин орус чогаалдың сөзүглели-биле деңнеп, оларның дөмей база ылгалдыг чүүлдерин, дылының уран аргаларын деңнээри. Сөзүглелге таарыштыр чураан чуруктарга чугаа тургузары.

Чечен чогаалдың билиглери. Чечен чогаалдың үлегерлерин номчуп, сайгарып турда, таваржы берген литературлуг билиглери өөреникчилерге тайылбырлаары.

Проза болгаш шүлүк чогаалы, оларны ылгап билири. Башкының удуртулгазы-биле сөзүглелден дараазында литературлуг билиглери тып билири: уран омур-хевир, жанр (аас чогаалдың биче хевирлери, улустуң тоолу, авторлуг тоол, басня, чечен чугаа, тоожу, шүлүк). Сюжет, тема, чогаалдың тургузуу (композиция), кол утказы, кол бодалы, маадыр (персонаж), портрет, бойдус чурумалы, интерьер, синоним, антонимнер, эпитет, деңнелге,

гипербола, диригжидилге, ритм, рифма. Очулга.

Өөреникчилерниң ажил-чорудулгазының хевирлери. Аянынг номчулга. Роль аайы-биле номчулга. Калбак чогаалдың үзүндүзүн ойнап көргүзери. Номчаан чогаалында даянып, бодунуң сөзүглелин тургузары. Сөс-биле чурулга. Эдертиг. Кыска чогаадыг. Тыва дылдан орус дылче, орус дылдан тыва дылче сөстөр, сөс каттыжышышкыннары база домактарны очулдуары. Тыва-орус чоннарның аас чогаалында дөмей тывызыктар, үлегер домактар, чечен сөстөрниң чижектерин тывары. Бодунуң тоолдары, үлегер домактарын чогаадып тургузары. Тыва-орус чогаалдарны деңнеп, оларда дөмей болгаш ылгалдыг чүүлдерни тодарадыры.

Библиографтыг культура. Сүмелээн даңзыдан херек номун шилип билири. Номнун авторун, каасталгазын кылган чурукчун айтып, допчузу база номнун утказының дугайында кыска тайылбырын (аннотация) тып билири. Номда чуруктарны чогаалдың тодаргай эпизоду-биле холбап билири.

«Төрээн чугаа» деп эртемге сайгарар сөзүглелдерниң кол темалары. «Төрээн чугаа» номун тургузуп тургаш, темаларны берип кааны езугаар өөредири албан эвес, авторлар боттарының сүмелерин кирип, өскерттип болур.

Тыва улустун аас чогаалы. Орус база өске чоннарның аас чогаалы. Тоолдар (дириг амытаннар дугайында, хуулгаазын, анаа тоолдар, дистинчек). Тоолчургу болгаш төөгү чугаалар. Аас чогаалының биче жанрлары: тывызыктар, дүрген чугаалар, узун тыныш, көгүдүглөр, үлегер домактар, улустун ырлары, оюн үдээн чугаалар дээш оон-даа өске. Авторлуг тоолдар.

Темалыг бөлүктөр: Тыва дылым. Өөренип өөрөн. Чылдың үелери. Кижин – бойдустун төлү. Бистин бичии өднүктөривис. Төөгү билбес төөрээр, төрөл билбес түрээр. Кайгамчыктыг чашкы үем. Ажилга ынактың алдары бедик. Тыва – кайгамчыктыг оран. Тыва чоннун чаагай чаңчылдары болгаш ужурлары. Байырланчыг байырлалдар.

2. Уругларның номчукчу ажил-чорудулгазы

Уругларның номчукчу ажил-чорудулгазы деп кезээнге өөреникчилерниң номчуур чогаалдарының шилилге принциптерин боттандырат. Оларның иштинде кол принцип – сонуургал, дыл, тема база көдүргөн айтырыгыларының аайы-биле билдингир болуру. Эге школаның өөреникчилерининг номчуур ужурлуг чогаалдарын тодарадып тура, жанр аайы-биле чүүл-бүрү болгаш кижизидикчи ужур-уткалыг болурун сагаан. Номчуур ужурлуг чогаалдарны тодарадып тура, тыва болгаш өске чоннарның аас чогаалының үлегерлерин, тыва база орус уруглар чогаалының алдын фондузун тургузуп турар чогаалдарны кириген.

«Литературлуг номчулга» деп эртемниң допчузу

№	Наименование раздела	Количество часов
1	Экии, литературлуг номчулга!	1
2	Өөренип өөрөн	3
3	Чылдың үелери. Тодуг-догаа күзүмейни	2
4	Улустун аас-чогаалы	3
5	Оске чоннарнын аас-чогаалы	1
6	Тос чузун малымайны	3
7	Чылдын уелери. Аккыр харлыг кыжым.	3
8	Арыг-шевер-кадыкшылдын унедзенини.	2
9	Улустун аас чогаалынын биче хевирлери	1
10	Бистин бичии оннуктеривис	1
11	Тоогу болгаш тоолчургу чугаалар	1
12	.Кижин болуру чажындан	2

13	Ойнаксанчыг оюннарым	1
14	Улус аразында ие караа чымчак	2
15	Чылдын уелери. Хоглуг чазым	3
16	Эштигде хоглуг, эптигде күштүг	1
17	Ойнаксанчыг оюннарым	1
18	Кижиге болуру чажындан.	1
19	Чонум чаагай езу-чанчылдары.	1
20	Чылдын уелери. Чараш чайым.	1
		34 шак

	Чогаадыг	Экскурсия	КДН	Проект ажылы
I четверть	1	1	3	
II четверть	2		3	1
III четверть	2	1	3	1
IV четверть	1		2	1

«Литературлуг номчулга» деп эртемниң өөредилге-методиктиг хандырылгасы

1. Литературлуг номчулга. Өөредилге ному. 2 класс/Л.С.Кара-оол тургускан-Кызыл:НШХИ, 2012

1. Литературлуг номчулга. Ажылчын кыдырааш. 2 класс/Л.С.Кара-оол тургускан-Кызыл:НШХИ, 2012

«Литературлуг номчулга» деп эртемниң» материал-техниктиг хандырылгасы

1. Ажылчын программаже кирген чогаалдарның сөзүглелдериниң четче санныг экземплярлары.

2. Эге школаның библиотеказының фондузунда документилер болгаш номнар:

- «Төрээн чугаа» (Литературное чтение) деп эртемге хамаарышкан нормативтиг документилер;

- авторлуг программалар;

- Россия Федерациязының өөредилге болгаш эртем талазы-биле ямызының сүмелээн өөредилге номнары болгаш оларның даңзызы;

- Россия Федерациязының өөредилге болгаш эртем талазы-биле ямызының сүмелээн өөредилге номнарының комплектилери;

- «Төрээн чугаа» деп эртемни башкылаарда, ажыглаар методиктиг сүмелер;

- өөреникчилер-биле ажылдап тургаш, ажыглаар янзы-бүрү карточкалар;

- дузалал литература (справочниктер, словарьлар, энциклопедиялар дээш оон-даа өске).

- өөредилге-техниктиг херекселдер (ТСО);

- янзы-бүрү көргүзүг материалдары (электроннуг, таблицалар);

- үн-экранныг немелде дузалал өөредилге материалдары.

«Төрээн чугаа» деп эртемниң кабинетинде турар чүүлдер:

- мультимедийлиг компьютер;
- мультимедиопроектор;
- лазерлиг принтер;
- интерактивтиг самбыра.

Планаттыгган түннелдерниң чедимчелиин хынаары

Номчулга техниказының нормадын үнелээри

Эге школага номчулганың дараазында мергежил болгаш чаңчылын хынаар: тускай темпи-билие медреселдиг номчуурунун чаңчылы (ыткыр болгаш иштинде), сөзүглелди аянынг номчуру болгаш утказын чугаалаары, шээжи-биле шүлүктү, проза чогаалын чугаалаары.

Сөзүглелдиң утказын чугаалаар мергежилде кол кичээнгейни сөзүглелдиң кол утказын шын дамчыдып билиринче, сюжеттиң дес-дараалашкаанче база долу сайзыралынче, омур-хевирни характеристиказын илереткенинче салыр.

Номчулга техниказының нормады (2 класс)

	I улдуң	II улдуң	III улдуң	IV улдуң
«5»	45	50	55	60
«4»	40	45	50	55
«3»	35	40	45	50
«2»	30	35	40	45

Частырыгларны бөлүктээри

Частырыглар:

- номчаан сөстөрүн өскертири (үжүктөрүн солдууру, эде салыры, кааптары азы немээри, слогтарны, сөстөрүн чогаадып номчууру);
- бүдүн сөзүглелди ыткыр номчур тура, утка талазы-биле үн доктаашкыны чокка, темпизин база тодазын үрөп номчууру;
- тургустунган үе ёзугаар номчаан сөзүглелиниң ниити утказын билбези;
- номчаан сөзүглелиниң утка талазы-биле айтырыглар салырга, шын эвес харыыларны бээри;
- номчаан сөзүглелиниң кол утказын ылгап билбези; сөзүглелден ниити утказын илередир сөстөрүн база сөс каттыжышкыннарын тып билбези;
- номчаан сөзүглелиниң утказын чугаалап тургаш, болушкуннарнын дес-дараалашкаан үрээри;
- номчууру монотоннуг болгаш аянынг номчулганын аргаларының чогу;

2-ги класс

Бүдүн сөстөп шын болгаш медреселдиг номчулгаже шилчири. Иштинде медреселдиг номчулганы чедип аары.

Чугаазының интонациязын, тонун, темпизи база ыткырын сагып тургаш, медреселдиг, шын, аянынг номчулганы чедип аары

Ажыглаан литература

1. Тыва Республиканың ниити өөредилгезиниң күрүне стандартының национал-девискээр кезээ. Национально-региональный компонент государственного стандарта общего образования Республики Тыва. – Кызыл: Тув. кН. Изд-во, 2006. – С. 38-43.
2. Федеральный государственный образовательный стандарт начального общего образования / М-во образования и науки Рос. Федерации. – М.: Просвещение, 2010. – 31 с. – (Стандарты второго поколения).
3. Литературное чтение. Литературное чтение на родном языке // Примерная основная образовательная программа образовательного учреждения. Начальная школа / сост. Е.С. Савинов. – М.: Просвещение, 2010. – С. 55- 60.

4.Черкезова М.В. Примерная программа курса «Литературное чтение» для школ с родным (нерусским) и русским (неродным) языком обучения (2-4 классы) // Примерная программа начального общего образования в 2-х частях. – М.: Просвещение, 2008.

5. 1-4 класстарга тыва дыл болгаш номчулга программазы / А.К. Ойдан-оол, Э.Д. Ондар тургускан. – Кызыл: ТывН\Ч, 2000.

2 класска литературлуг номчулганын календарь-тематиктиг планнаашкыны
Будун чылда-34 шак (неделяда -1 шак)
I улдуң- 8 шак

№	Кичээлинин темазы	шагы	Эрттирер хуну	
			план	факт
1	Экии, литературлуг номчулга! К Ондар. Ужук дою.	1		
2	Өөренип өөрөн Ч. Кара-куске. Арыг-силиг, чараш бижиир	1		
3	С.Сарыг-оол. Оореникчээ. С.Маршак. Школачы билип алзын.	1		
4	КДН К-Э. Кудажы. Ногаан, кок болгаш кызыл карандаштар. С.Баруздин. Берге бодалга.	1		
5	Чылдыңүелери. Тодуг-догаа күзүмейни. Б.Ховенмей. Куску хову. Күс. Г. Скребицкий Экскурсия	1		
6	Чогаадыг. Алдын кус	1		
7	Улустун аас-чогаалы. КДН.Тыва улустун тоолу. Дилги биле ала-сааскан	1		
8	Тыва улустун тоолу. Чаан биле куске. Ийи куске. . Пюрбю. Бора-Шиижек. (узунду) КДН	1		
II улдун-8 шак				
1	КДН Былааш-Сээк. К.Чуковский Г Скребицкийни-биле. Коданнын аян-чоруу.	1		
2	Өске чоннарның аас чогаалы Узбек улустун тоолу. Эн эки белек Татар улустун тоолу. Уш угбашкы			
3	Тос чузун малымайны КДН С.Сарыг-оол.Анай. К-Э.Кудажы Анайжыгаш.	1		
4	Ч.Кара-Куске Анайларым. Ю. Кюнзегеш. Узер хуна.	1		
5	Бистиң проективис: “Тос чүзүн малымайны”	1		
6	Чылдын үелери. Аккыр харлыг кыжым Е.Танова. Кышкы ыржыгаш. К.Ондар Харжыгаш. Шүлук.	1		
7	Ч/С Чогаадыг Кышкы уе.	1		
8	Ч.ОндарЧаа чылдын йорээли. С.Михалков. Чаа чылда.	1		
III улдун-10 шак				
1	Арыг-шевер- кадыкшылдың үндезини. Арыг-шевер. Л Чадамба.Чунар херек. К Чуковский.	1		
2	КДН Былчак хавактыг Федя. Н.Носов.	1		

3	Улустун аас чогаалынын биче хевирлери Тывызыым-дытта, тоолум-дошта. Тып корунерем уруглар. А.Шоюн Тывар сен бе? О.Сувакпит Көгүдүглер. Уругларнын ырылары	1		
4	Бистин бичии оннуктеривис КДН Ю.Кунзегеш Койгунак О.Сувакпит. Шиижек оглу. М. Пришвин. Дилгинин чеми.	1		
5	Тоогу болгаш тоолчургу чугаалар. Мечи Сылдыс. Инек бурээ.	1		
6	Кижиге болурун чажындан. КДН. Е.Танова.Хоокуй хокпештернин ужун мегелепкеним. Тимур болгаш оонкомандазы.	1		
7	Ч/с Чогаадыг Мээн эжим.	1		
8	Ойнаксанчыг оюннарым К.Ондар Ойнап чору. Матпаадыр	1		
9	Улус аразында ие караа чымчак КДН Март сези. Л.Чадамба Ава. А.Даржай.	1		
10	Ч/С Чогаадыг. Чараш авам.	1		
IV улдун-8 шак				
1	Чылдын үелери. Хөглүг чазым. Экскурсия Час келди. С.Бюрбю. Бяштарнын байырлалы. В Бианкинии-биле. Уш час. В Бианкинии-биле	1		
2	КДН. М.Пришвин. Чараа-чечен. Дилгинин чеми	1		
3	Ч/С Чогаадыг.Час.	1		
4	Эштигге хөглүг, эптигге күштүг И. Крылов. Куу, рак болгаш шортан. (Басня) О.Сувакпит.Айбаангы. (Басня)	1		
5	Ойнаксанчыг оюннарым К.Ондар. Ойнап чору. Матпаадыр	1		
6	Кижиге болуру чажындан. Е.Танова.Хоокуй хокпештер ужун мегелепкеним. А.Гайдар. Тимур болгаш оон командазы	1		
7	Чонум чаагай езу-чанчылдары. КДН. О.Сагаан-оол. Анчынын чугаазы.	1		
8	Чылдынүелери. Чараш чайым. Э.Кечил-оол. Чечектерим.С.Сурун-оол. Диин оглу. Бистин проективис. «Чайгы дыштанылга»	1		

«Литературлуг номчулга» деп эртемниң шингээткенинин планаттынган түннелдери

Личностуг (бот-хамаарылгалыг)

Эге ниити өөрөдилге чериниң доозукчузу «Литературлуг номчулга» деп эртемни өөрөнгөн түннелинде:

- бодунуң моон соңгаар сайзыраарыңга база өске эртемнерни чедишкениң шингээди алырыңга номчулганың уjur-дузаны медеpеп билген турар болгаш үзүктел чок номчулга долгандыр турар хүрээледи, делегейни база бодун билип алырыңга чугула арга деп чүүлдү шингээди алган турар уjurлуг;
- чечен чогаалды бүрүнү-биле үнелеп хүлээвишаан, номчаан чүүлүңге хамаарыштыр сеткил-сагыш хайнышкынныг харыыны берип, бодунуң бодалын илереди, чугаалажып турар кижизиниң бодалын хүндүлөп билир кылдыр өөрөнгөн турар;
- Россияның өске чоннарының культура-төөгүлүг байлаа база бүгү кижитөрөлгөткениң үлөгөрлери-биле, ол ышкаш тыва, орус база совет классиктиг уруглар чогаалчыларының чогаалдары-биле таныжар аргалыг болур. Чогаалдарның дузаны-биле «эки», «багай», «чөптүг чорук», «шынчы чорук», «харыысалга», «алыс күзел», «човаачал», «дузааргак», «кээргээчел» деп этиктиг билиглерни угаап, сагыш-сеткил база мөзү-бүдүш талазы-биле үнелелдери хевирлеттинген турар уjurлуг;
- амыдыралыңга төрөл, өг-бүлө, кожа-хөлбээ база эп-найыралдыг харылзааларның чугулазын билип эгелээр болгаш «найырал», «бот-боттарын билчири», «бот-боттарыңга дузалажыры», «хүндүлөл», «ынакшыл», «төрөлзирек» болурунуң дугайында билиглерни угаап бодаар аргалыг болур. Ол ышкаш бодунуң үе чергези база улуг кижилер-биле харылзаа тударының негелделери болгаш аргалары-биле таныжып, бодунуң херектерин чогаалдаң маадырларының херектери-биле деңнеп көөр билиглери хевирлеттинер;
- чечен чогаалды уран чүүлдүң онзагай хевирини деп шингээди, ону уран чүүлдүң өске хевирлери-биле деңнеп өөрөнип алган турар;
- өөрөдилге база эртем-популярлыг литература-биле ажылдаар эге билиглерни алыр болгаш практиктиг ажылыңга херек медээни тып болгаш ажыглап билир кылдыр өөрөнип алган турар.

Предметтиг (эртемге хамаарыштыр):

Чугааның хевирлери болгаш номчукчу ажыл чорудулгазыңга хамаарыштыр негелделер:

Эге школаның доозукчунуң өөрөнип алган турар уjurлуг чүүлдери:

- номчулганың сорулгаларын билген турар (номчукчунуң сонургалын хандыраы-биле, номчуттунар дуржулгазын чеди алыры-биле, бодалдар болгаш барымдаалар, бадыткалдар болгаш өске медээлер тывары-биле);
- сөзүглелдин янзы-бүрү хевирлериниң утказын медеpелдиг хүлээп алыры (дыңналдар база иштинде номчуп тура, дыңнап тура), оларны тускай хевирлерин тодарадыры (чечен, эртем-популярлыг, өөрөдилге, тайылбырлыг), чогаалдың кол бодалы болгаш маадырларын тодарадыры, чогаалдың утказының аайы-биле айтырыгларга харыылаары, болуушкуннарның дес-дараалаашкаан тодарадыры, дыңнаан азы номчаан өөрөдилге, эртем-популярлыг база чечен чогаал сөзүглелиңге айтырыгларны салыры;
- чогаалдың сөзүглелиңге азы берген темага даянып, бодунуң бодалын улуг эвес хемчээлдиг монолог чугаа хевирлиг тургузары (тоожуушкун, тодарадып чугаалаары, угаап бодаары);
- чугаа этикединиң дүрүмнерин сагып, янзы-бүрү өөрөдилге болгаш амыдыралдың байдалдарыңга диалог чорудары, номчаан азы дыңнаан чогаалын сайгарып турда, диалог чугаага киржири;

- сөс-биле ажылдаары (сөстүн хөй уткалыын, дорт болгаш доора уткаларын тодарадыр, контекст аайы-биле сөстүн утказын тодарадыр, бодунуң сөс курлавырын байыдары);
- номчаан чүүлүнүн утказын билип турар кылдыр темпилиг номчуур (дыңналдыр, иштинде);
- хемчээли назы-хар, клазынга дүгжүп турар чогаалдарны медреселдиг болгаш аянныг номчуур;
- номчаан чогаалының мөзү-шынар талазы-биле утказын тодарадып, маадырларның аажы-чаңының алыс ужурун сайгарып, боду түңнелдерни кылыр, маадырларның ажыл-херектерин мөзү-шынарның үнелелдери-биле деңзүгүүлээр;
- янзы-бүрү хевирниң сөзүглелдерин сайгарары-биле бөдүүн аргаларны ажыглаар: чогаалдың кол бодалын тодарадыр болгаш чылдагаан харылзааларын тодарадыр; сөзүглелди кезектерге чарып, ат бээр; бөдүүн план тургузар; авторнун маадырга, болуп турар болуушкуннарга хамаарылгазын тодарадыры-биле ажыглаан уран аргаларын тывар (деңнелге, диригжидилге, метафора);
- эртем-популярлыг, өөредиглиг база чечен чогаал сөзүглелиниң онзагайын барымдаалап, номчаан азы дыңнаан чүүлүнүн утказын дамчыдар; сөзүглелдин утказын катаптап чугаалаары (долу азы шилилгелиг);
- номчаан чүүлүн демниг сайгарар, сөзүглелге азы бодунуң дуржулгазынга даянып, бодалын бадыткаар;
- ады азы допчuzu-биле номнун дугайында билип алыры, берген темага дүүштүр библиотекадан херек номну шилип тывар;
- берген үлегерге даянып, чечен чогаалдың кыска аннотациязын тургузар (автору, ады, темазы, номчууру-биле сүмелер);
- алфавиттиг каталогту база назы-харынга дүүшкен словарьлар болгаш тайылбыр литератураны боду ажыглаар.

Эге школаның доозукчuzu дараазында чүүлдерге өөренип алыр аргаларлыг болур:

- чечен чогаалды уран чүүлдүн хевирин деп шиңгээдип алыр;
- чечен чогаал сөзүглелиниң эстетиктиг болгаш мөзү-шынарлыг үнелелдерин угаап сайгарбышаан, бодунуң бодалын чугаалап билир;
- номчулганың сорулгазын барымдаалап, ооң хевирин бодамчалыг шилип алыр (таныштырылга, өөредиглиг, шилилгелиг, дилеп тывар);
- чогаалдың маадырынга болгаш ооң ажыл-херектеринге хамаарыштыр бодунуң хамаарылгазын илеретпишаан, авторнун туружун тодарадыр;
- бодунуң бодалын сөзүглелге даянып, бадыткап болгаш шынзыдып билир;
- бижимел чугааның хевирлерин практикага ажыглап билир (тоожуушкун – үлегерге даянып, сөзүглелди тургузар, угаап бодаары - айтырыгга бижимел харыы бээр, тодарадып бижири – маадырга характеристика бээри);
- номчаан номунга үнелел бижиир;
- темалыг каталог-биле ажылдаар;
- уругларга үндүрген солун-сеткүүл-биле ажылдаар.

Чогаадыкчы ажыл чорудулга

Эге школаның доозукчuzu дараазында чүүлдерге өөренип алыр:

- чечен чогаалды рольдар аайы-биле номчуур;
- сөзүглел-биле ажылдаарының янзы-бүрү аргаларын ажыглаар (чылдагаан харылзааларын, болуушкуннарның дес-даараалашкаан тодарадыр, сайгарылганы кылырда, чадаланчаан сагыыр; маадырга шын характеристиканы бээр; планга даянып, сөзүглел тургузар);
- чечен чогаалга, чурукчуларның ажылдарының репродукцияларынга, чогаалга чураан чуруктарга азы хууда дуржулгазынга даянып, бодунуң сөзүглелин тургузар.

Эге школаның доозукчuzu дараазында чүүлдерге өөренип алыр аргаларлыг болур:

- сөзүглелдин утказын чогаадыкчы езу-биле дамчыдып чугаалаар (маадырның азы авторнун адындан);
- кандыг-бир чогаалга чуруктар чуруур, диафильмнер кылыр;
- чогаалга инсценировка, сценарий азы проект тургузар бөлүктерге ажылдаар;
- эдertiг бижиириниң аргаларын шиңгээдип алыр.

Чечен чогаал билиглери

Эге школаның доозукчузу дараазында чүүлдерге өөренип алыр:

- ийи-үш чугула демдектерин онзалап көрбүшаан, янзы-бүрү сөзүглелдерниң бөдүүн сайгарылгазын деңнеп тургаш, кылып өөренир;
- калбак чогаалдың сөзүглелин шүлүк чогаалының сөзүглелинден ылгап билир;
- аас чогаалының жанрларының онзагайларын танып билир (тоолдар, тывызыктар, үлегер домактар...).

Эге школаның доозукчузу дараазында чүүлдерге өөренип алыр аргаларлыг болур:

- чогаал дугайында билиглери (аас чогаалы, авторлуг чогаал, сөзүглелдин тургузуу, маадыр, автор) база уран аргаларны (деңнелге, диригжидилге, метафора) ажыглап тургаш, янзы-бүрү сөзүглелдерниң бөдүүн сайгарылгазын кылып өөренир;
- чечен чогаалдың автору болгаш маадырының туружун тодарадып билир;
- кандыг-бир авторлуг сөзүглелдин үлегеринге даянып, шүлүк азы калбак чогаалдың бир хевирин шенеп бижиир.

Метапредметтиг

Регулятивтиг (углаар-баштаар)

Өөреникчилернин чогуур деңнелге билип алыр ужурлуг:

- Өөренип турар эртемниң тема, бөлүк аайы-биле кол сорулгаларын, утказын угаап билири;
- Башкының удуртулгазы-биле бердинген даалгаларны күүседип өөренири;
- бот хыналданы, удур-дедир хыналданы чорудуп билирин боттандыраар;

Билиин ханыладырынга түңнелдер (познавательные)

Өөреникчилернин өөренип алыр ужурлуг билиглери:

- Өөрөдиге даалгаларын күүседип турар үеде херек ужурлуг медээлерни немелде номнар, статьялар болгаш энциклопедиялардан тып билири;
- бодунуң назы-харынга дүүштүр янзы-бүрү словарьларга, справочниктерга даянып билири;
- белен таблицаларны, схемаларны, сөзүглелдерни немээри;
- чогаал дугайында билиглери (аас чогаалы, авторлуг чогаал, сөзүглелдин тургузуу, маадыр, автор) база уран аргаларны (деңнелге, диригжидилге, метафора) дугайында алган билиглери деңнеп, бөлүктөп, тып, ажыглап билири;
- алган билиглери план болгаш таблица дузазы-биле системажыдып, бөлүктөп, түңнеп билири;
- номчаан сөзүглелдериниң кол утказын ылгап үндүрери;
- бодунуң чугаазын тода болгаш билдингир кылдыр дыңнакчыга дамчыдып билири;

Коммуникативтиг

Өөреникчилернин өөренип алыр билиглери:

- аас чугаага диалогту ажыглап билири;
- аңгы-аңгы бодалдарны өөренип, сайгарып билири болгаш чаңгыс аай түңнелге келиринге өөредери;
- бот туружун болгаш бодалын быжыглап чаңчыгары;
- аңгы-аңгы бодалдарны өөренип, сайгарып билири болгаш чаңгыс аай түңнелге келиринге өөредери;
- коммуникативтиг сорулгаларны шиитпирлээринге эртемниң аргаларын чедимчелиг ажыглаары;

